

**Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti**

«Təsdiq edirəm»:
Tədrisin təşkili və təlim texnologiyaları
üzrə prorektor vəzifəsini icra
edən: dos.Z. Məmmədov
“ 14 ” 02 2025-ci il

Fənn sillabusu

İxtisas: **050112- Məktəbəqədər təhsil**
Fakültə: Filologiya və ibtidai təhsil
Kafedra: İbtidai təhsil və məktəbəqədər təlim

I. Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində nitq inkişafı texnologiyası. Fənn üzrə proqram LDU Elmi-metodik şurasının 18.V.2022-ci il tarixli iclasının qərarı ilə (protokol №2) təsdiq edilmişdir.

Kodu: İPF-B16

Tədris ili: III (2024/2025). VI semestr

Tədris yükü: Cəmi 150 saat . Auditoriya saati - 45 (30 saat müh., 15 saat sem.)

Tədris forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 5 kredit

Auditoriya №: 313

II. Müəllim haqqında məlumat: dos. Feyziyeva Ruxsara Mirzə qızı, Rzayeva Günay Abbas qızı

Məsləhət günləri və saati: V gün saat 9⁰⁰-13⁰⁰.

E-mail ünvanı: feyziyeva@yahoo.com

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., H. Abdullayev küç., 21

III. Təvsiyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

Əsas ədəbiyyat

1. B. Paşayeva – “Nitq inkişafının metodikası” Bakı 2004
2. İ. Hacıyeva- “Nitq mədəniyyəti” Bakı 2011
3. H. Həsənov- “Nitq mədəniyyəti və üslubiyyatın əsasları” Bakı 2003
4. Y. Kərimov. Məktəbəqədər yaşlı uşaqların nitq inkişafının metodikası, Bakı, 2009

Əlavə ədəbiyyat

4. A. Qurbanov- “Müasir Azərbaycan ədəbi dilinə dair praktikum” Bakı 2005
5. H. Bəliyev- “Azərbaycan dili” Bakı 2006

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən Ana dili fənninin tədrisi vacibdir.

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi: Azərbaycan dili dərslərinin müasir tələblər əsasında təşkili məsələsini təlim prosesində nitq inkişafı üzrə aparılacaq işlərin istiqamətini düzgün başa düşmədən həll etmək mümkün deyil. İndiyədək metodik ədəbiyyatda nitq inkişafı üzrə işlərin istiqamətləri dəqiq şəkildə izah edilmədiyindən bu bərdə xüsusi söhbət açmaq lazımdır. Həmin sahədə görülməli işlərə yalnız cümlə tərtibi, rəhbərli nitq, lüğət və tələffüz üzrə işlər daxil edilmişdir. Lakin etiraf etmək lazımdır ki, nitq inkişafı üzrə işlər təkcə bu iş növləri ilə məhdudlaşmır.

Fənnin tədrisində əsas məqsəd uşaq nitqinin inkişafında qarşıya çıxan nöqsanları aşkarlamaq, onların aradan qaldırılması yollarını göstərməkdir.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və ya laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə və 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir. Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır. İmtahan biletinə, bir qayda olaraq fənn üzrə proqram materialını əhatə edən 5 sual daxil edilir. Hər sual 10 bala qədər qiymətləndirilir.

- 10 bal- tələbə keçilmiş materialı dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
- 9 bal-tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açə bilər.
- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal- tələbə keçilmiş materialı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırə bilmir
- 6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırə bilmir;
- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladıqı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladıqı bala əlavə olunmur.

Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

№	Bal	Qiymət	
		Sözlə	Hərflə
1.	91-100	əla	A
2.	81-90	çox yaxşı	B
3.	71-80	yaxşı	C
4.	61-70	kafi	D
5.	51-60	qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam-intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir göröləcək.

X. Təqvim mövzu planı: Mühazirə 30 saat, seminar 15 saat. Cəmi: 45 saat

№	Keçiriləcək mühazirə mövzuları	Müh.	Tarix
I kollokvium mövzuları			
1	Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində nitq inkişafı metodikası fənninin məqsəd və vəzifələri PLAN:1.Nitq inkişafı anlayışı. 2. Di və nitq. 3.Nitq və təfəkkür. 4.Nitqin formaları və funksiyaları. Mənbə: [1,2,3,4,5]	2	
2	Nitq inkişafı üzrə işin vəzifələri və vasitələri. PLAN:1.Lüğət ehtiyatının zənginləşdirilməsi. 2.Nitqin səs mədəniyyətinin tərbiyə edilməsi. 3.Nitqin qrammatik quruluşunun formalaşdırılması. 4.Ddanışıq nitqinin formalaşdırılması. 5.Nəqlətmənin (monoloji nitqin) formalaşdırılması. 6. Nitq inkişafı üzrə işin vasitələri. Mənbə: [1,2,3,4]	2	
3	Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində nitq inkişafı üzrə işin metod vəpriyomları PLAN:1.Əyani metodlar. 2.Şifahi metodlar. 3.Praktik metodlar. Mənbə: [1,2,5]	2	
4	Nitqin səs mədəniyyəti üzrə işin metodikası. PLAN:1.Nitqin səs mədəniyyəti anlayışı. 2.Artikulyasiya aparatı. 3.Səs üzərində	2	

	iş. 4.Nitqişəitmənin inkişaf etdirilməsi. 5.Nitq tənəffüsünün inkişafı üzərində işin təşkili. 6.Diksiya üzərində işin təşkili. 7.Nitqi anlama, nitqin sürəti və intonasiya ifadələliyi üzərində iş. Mənbə: [1,2,3,4]		
5	Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində lüğətin inkişafı üzrə işin təşkili PLAN:1.Lüğət üzrə işin mahiyyəti və elmi əsasları. 2.lüğət üzrə işin vəzifələri. 3.Uşaq bağçalarında öyrədilən söz qrupları. 4.Məktəbəqədər yaşlı uşaqların lüğətinin xüsusiyyətləri və lüğətin zənginləşdirilməsi. 5.Lüğət üzrə işin metod və priyomları. Mənbə: [3,4,5]	2	
6	Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində uşaqların qrammatik cəhətdən düzgün nitqinin formalaşdırılması üzrə işin təşkili. PLAN:1.Dilin qrammatik quruluşu üzrə vərdişlərin formalaşdırılması metodikası. 2.Qrammatik məna və nitq inkişafında onun rolu. 3. Uşaqların nitqinin qrammatik quruluşunun məzmunu və xüsusiyyətləri.4. Qrammatik vərdişlərin formalaşdırılmasının metodları və priyomları. Mənbə: [1,4,5]	2	
7	Nitqin morfoloji və sintaktik quruluşunun formalaşdırılması. PLAN:1.Nitqin morfoloji quruluşunun formalaşması. 2. Nitqin sintaktik quruluşunun formalaşması. Mənbə: [1,2]	2	
II kollokvium mövzuları			
8	Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində rabitəli nitqin inkişaf etdirilməsi üzrə işin təşkili. PLAN:1.Rabitəli nitq anlayışı və rabitəli nitqin növləri. 2.Uşaqlara dialoji nitqin öyrədilməsi üzrə işin yolları. 3.Müsahibənin təşkili metodikası. 4. Monoloji işin öyrədilməsi üzrə işin yolları. Mənbə: [3,4,5]	2	
9	Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində bədii ədəbiyyatla tanışlıq üzrə işin təşkili. PLAN:1.Kitab üzərində işin metodikası. 2.Uşaqları bədii ədəbiyyatla tanış etməyin əhəmiyyəti. 2.Uşaqların bədii ədəbiyyatla tanışlığı üzrə işin vəzifələri. Mənbə: [1,2,3,4,5]	2	
10	Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində uşaqların bədii əsərlərlə tanışlığının üsul və yolları PLAN:1.Ədəbi əsərlərlə tanışlığın metodları və priyomları. 2.Oxu məşğələlərinin quruluşu. Təربiyəçinin ifadəli oxuya hazırlaşması. 3.Bədii mətni dinləməkdə uşaqlara kömək. 4.Şeir, nəğmə və hekayələrin oxunması. 5.Ədəbi əsərlərin səhnələşdirilməsinin xüsusiyyətləri. Mənbə: [1,2,5]	2	
11	Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində uşaqların savad təliminə hazırlanması üzrə işin təşkili. PLAN:1.Uşağın savad təliminə hazırlanması. 2. Savad təliminə hazırlıq anlayışı. 3.Altıyaşlıların təlimə hazırlığının vəziyyəti. Mənbə: [1,4,5]	2	
12	Bağçada uşaqların savad təliminə hazırlanmaları üzrə işin vəzifələri. PLAN:1.Oxu təliminə hazırlıq üzrə işin məzmunu. 2.Yazı təliminə hazırlıq üzrə işin məzmunu. 3.Uşaq bağçasında savad təlimi üzrə işin təşkili xüsusiyyətləri. 4.Heca tələffüz və oxu vahididir. Mənbə: [1,2,3]	2	
13	Uşaqların nitqinin inkişaf etdirilməsində didaktik oyunlardan istifadə. PLAN:1.Kiçik qrupun uşaqları üçün oyunlar. 2. Orta qrupun uşaqları üçün oyunlar. 3. Böyük qrupun uşaqları üçün oyunlar. Mənbə: [1,2,4,5]	2	

14	Məktəbəqədər təhsil müəssisəsində nitq inkişafı üzrə metodik işin təşkili və ona rəhbərlik PLAN: 1. Uşaqların nitqinin düzgün inkişafı üçün zəruri şəraitin yaradılması. 2. Uşaqların nitq orqanlarının və eşitmə qabiliyyətinin qorunması. 3. Uşaqların yaşlılarla düzgün təşkil edilmiş nitq ünsiyyəti. 4. Bağçada nitq inkişafı üçün zəruri olan mühitin təşkili. Mənbə: [1,2,3,4,5]	2	
15	Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində nitq inkişafı üzrə işə rəhbərlik PLAN: 1. Nitq inkişafı üzrə işin təşkilində bağça müdürünün və tərbiyəçi-metodistin rolu və köməyi. 2. Metodkabinənin təşkili onun təchizi-tərbiyəçi-metodistin əsas vəzifəsi kimi. 3. Nitq inkişafı sahəsində valideynlərlə işin məzmunu və formaları. Mənbə: [1,2,3,4,5]	2	

No	Keçiriləcək seminar mövzuları	Sem.	Tarix
1	"Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində nitq inkişafı metodikası" fənninin və nitq inkişafı üzrə işin vəzifə və vasitələri.	2	
2	Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində nitq inkişafı üzrə işin metod və priyomları. Nitqin səs mədəniyyəti üzrə işin metodikası.	2	
3	Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində lüğət inkişafı və uşaqların qrammatik cəhətdən düzgün nitqinin formalaşdırılması üzrə işin təşkili.	2	
4	Nitqin morfoloji və sintaktik quruluşunun formalaşdırılması. Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində rəhbərlik nitqin inkişaf etdirilməsi üzrə işin təşkili.	2	
5	Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində bədii ədəbiyyatla tanışlıq və uşaqların bədii əsərlərlə tanışlığının üsul və yolları	2	
6	Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində uşaqların savad təliminə hazırlanması üzrə işin təşkili və hazırlanmaları üzrə işin vəzifələri.	2	
7	Uşaqların nitqinin inkişaf etdirilməsində didaktik oyunlardan istifadə. Məktəbəqədər təhsil müəssisəsində nitq inkişafı üzrə metodik işin təşkili və ona rəhbərlik	2	
8	Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində nitq inkişafı üzrə işə rəhbərlik	1	

XI. Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar: Tələbələr aşağıdakıları bilməlidirlər: Uşaqların nitqində özünü göstərən qüsurları müşahidə edib aşkarlamayı, rəhbərlik nitqin inkişafına mane olan əngəlləri aradan qaldırmağı, bu nöqsanları aradan qaldırmaq üçün müasir təlim metod və texnologiyalarından yerində və bacarıqla istifadə etməyi bacarmalıdır.

XII. Fənn üzrə təlim nəticələri:

- ❖ Dil , nitq və təfəkkürün mahiyyətinə dair bilik nümayiş etdirir, sitatlar gətirir;
- ❖ Ədəbi dilin və mədəni nitqin normalarını izah edir, onları fərqləndirir, nümunə göstərir;
- ❖ Nitqin dəqiqliyi, düzgünlüyü və ifadəliliyi üçün zəruri olan normaları şifahi və yazılı nitqində tətbiq edir
- ❖ Mətni məqsəd və intonasiyaya, habelə ideya məzmununa görə təhlil edir, ifadə, inşa, esse, hekayə və s. texnologiyasına görə müqayisə edir, xarakterik xüsusiyyətlərinə görə əqli nəticə çıxarır;
- ❖ Faktları ümumiləşdirir, inteqrasiya edir və digər faktlarla əlaqələndirir və planlaşdırmaqla yenidən yaradır;
- ❖ Fənn üzrə təlim nailiyyətlərini qiymətləndirmək üçün uyğun meyarlar seçir və yekun nəticə əldə edir.

XIII. Fənn üzrə kollokvium sualları:

I KOLLOKVİUM SUALLARI :

1. Nitq inkişafı anlayışı.
2. Nitqin formaları və funksiyaları.
3. Lüğət ehtiyatının zənginləşdirilməsi.
4. Uşaqların savad təliminə hazırlanması.
5. Əyani metodlar.
6. Şifahi metodlar.
7. Praktiki metodlar.
8. Nitqin səs mədəniyyəti anlayışı.
9. Nitq tənəffüsünün inkişafı üzərində işin təşkili.
10. Diksiya üzərində işin təşkili.

II KOLLOKVİUM SUALLARI :

1. Rabitəli nitq anlayışı və rabitəli nitqin növləri.
2. Uşaqlara dialoji nitqin öyrədilməsi üzrə işin yolları.
3. Müsahibənin təşkili metodikası.
4. Monoloji işin öyrədilməsi üzrə işin yolları.
5. Uşaqları bədii ədəbiyyatla tanış etməyin əhəmiyyəti.
6. Ədəbi əsərlərlə tanışlığın metodları və priyomları.
7. Bədii mətni dinləməkdə uşaqlara kömək.
8. Şeir, nəğil və hekayələrin oxunması.
9. Ədəbi əsərlərin səhnələşdirilməsinin xüsusiyyətləri.
10. Uşağın savad təliminə hazırlanması.

XIV. İmtahan sualları:

1. Nitq inkişafı anlayışı.
2. Di və nitq.
3. Nitq və tənəffüs.
4. Nitqin formaları və funksiyaları.
5. Lüğət ehtiyatının zənginləşdirilməsi.
6. Nitqin səs mədəniyyətinin tərbiyə edilməsi.
7. Nitqin qrammatik quruluşunun formalaşdırılması.
8. Danışiq nitqinin formalaşdırılması.
9. Nəqlətmənin (monoloji nitqin) formalaşdırılması.
10. Nitq inkişafı üzrə işin vasitələri.
11. Əyani metodlar.
12. Şifahi metodlar.
13. Praktiki metodlar.
14. Nitqin səs mədəniyyəti anlayışı.
15. Artikulyasiya aparatı.
16. Səs üzərində iş.
17. Nitqieşitmənin inkişaf etdirilməsi.
18. Nitq tənəffüsünün inkişafı üzərində işin təşkili.
19. Diksiya üzərində işin təşkili.

20. Nitqi anlama, nitqin sürəti və intonasiya ifadələliyi üzərində iş.
21. Lüğət üzrə işin mahiyyəti, elmi əsasları və vəzifələri.
22. Uşaq bağçalarında öyrədilən söz qrupları.
23. Məktəbəqədər yaşlı uşaqların lüğətinin xüsusiyyətləri və lüğətin zənginləşdirilməsi.
24. Lüğət üzrə işin metod və priyomları.
25. Dilin qrammatik quruluşu üzrə vərdişlərin formalaşdırılması metodikası
26. Qrammatik məna və nitq inkişafında onun rolu.
27. Uşaqların nitqinin qrammatik quruluşunun məzmunu və xüsusiyyətləri.
28. Qrammatik vərdişlərin formalaşdırılmasının metodları və priyomları.
29. Nitqin morfoloji quruluşunun formalaşması.
30. Nitqin sintaktik quruluşunun formalaşması.
31. Rəbitəli nitq anlayışı və rəbitəli nitqin növləri.
32. Uşaqlara dialoji nitqin öyrədilməsi üzrə işin yolları.
33. Müsahibənin təşkili metodikası.
34. Monoloji işin öyrədilməsi üzrə işin yolları.
35. Kitab üzərində işin metodikası.
36. Uşaqları bədii ədəbiyyatla tanış etməyin əhəmiyyəti.
37. Uşaqların bədii ədəbiyyatla tanışlığı üzrə işin vəzifələri.
38. Ədəbi əsərlərlə tanışlığın metod və priyomları.
39. Oxu məşğələlərinin quruluşu. Tərbiyəçinin ifadəli oxuya hazırlaşması.
40. Bədii mətni dinləməkdə uşaqlara kömək.
41. Şeir, nağıl və hekayələrin oxunması.
42. Ədəbi əsərlərin səhnələşdirilməsinin xüsusiyyətləri.
43. Savad təliminə hazırlıq anlayışı.
44. Uşaqların savad təliminə hazırlanması.
45. Altıyaşlıların təlimə hazırlığının vəziyyəti.
46. Oxu təliminə hazırlıq üzrə işin məzmunu.
47. Yazı təliminə hazırlıq üzrə işin məzmunu.
48. Uşaq bağçasında savad təlimi üzrə işin təşkili xüsusiyyətləri.
49. Heca tələffüz və oxu vahididir.
50. Kiçik qrupun uşaqları üçün oyunlar.
51. Orta qrupun uşaqları üçün oyunlar.
52. Böyük qrupun uşaqları üçün oyunlar.
53. Uşaqların nitqinin düzgün inkişafı üçün zəruri şəraitin yaradılması.
54. Uşaqların nitq orqanlarının və eşitmə qabiliyyətinin qorunması.
55. Uşaqların yaşlılarla düzgün təşkil edilmiş nitq ünsiyyəti.
56. Bağçada nitq inkişafı üçün zəruri olan mühitin təşkili.
57. Nitq inkişafı üzrə işin təşkilində bağça müdirinin və tərbiyəçi-metodistin rolu və köməyi.
58. Metodkabinənin təşkili, onun təhizi tərbiyəçi metodistin əsas vəzifəsi kimi.
59. Nitq inkişafı sahəsində valideynlərlə işin məzmunu və formaları.

İbtidai təhsil və məktəbəqədər təlim kafedrasının 13 fevral 2025-ci il tarixli iclasında təsdiq olunmuşdur.

Kafedra müdiri:
Mühazirə müəllimi:
Seminar müəllimi:

Dos. A.B.Əliyev
Dos. R.M.Feyziyeva
Müəllim G.A.Rzayeva